

Motion till riksdagen

1988/89:N403

av Bengt Westerberg m. fl. (fp)

Energipolitiken

Vi möter allt flera framtidsscenarioer där vätesamhället eller väteekonomin målas upp som den slutliga lösningen på människans energiproblem.

Väte är inte en energikälla utan precis som el en energibärare. Men den har flera fördelar. Väte går att lagra. Man kan framställa väte från alla primära energikällor. Flexibiliteten i användningen är stor. Väte kan användas i industriella processer, för uppvärmning och drift av diverse apparater, för transporter.

I vätgassamhället kan den villaboende familjen ha en egen vätetank som klarar t.ex. uppvärmning, varmvatten, matlagning samt kyl och frys. Även drivmedel till bilen tas från den egna tanken. Kollektiva transporter kan klaras med vätedrivna bussar.

I vätgassamhället är både storskaliga och småskaliga lösningar möjliga och kan naturligtvis kombineras. Den infrastruktur som i dag används för att distribuera naturgas kan efter vissa modifieringar också användas för vätgasdistribution. Men vätgas kan även med hjälp av t.ex. ett mindre vindkraftverk produceras lokalt för en villa eller grupp av villor.

Väte kan produceras ur alla primära energikällor. Vanligast i dag är naturgas. I Kanada planerar man att använda vattenkraft och i Frankrike kärnkraft. Solen är den ideala energikällan i kombination med väte, eftersom den är förnybar och ger minimal miljöpåverkan.

Miljöpåverkan av användning av väte är minimal. Använd som bränsle i värme- och elproduktionsprocesser, bränsleceller, förbränningsmotorer etc består restprodukterna förutom av vatten endast av kväveoxider, och dessa är oftast hanterbara. Den totala miljöpåverkan beror dock naturligtvis på vilken primär energikälla som används.

Vätesamhället kan låta som sciencefiction men det som här beskrivits kan i princip byggas upp med befintlig teknik. Det stora hindret i dag är den ekonomiska konkurrenskraften. Genom teknisk utveckling med bättre tillgänglighet och effektivitet som följd kan anläggningskostnaderna kanske minska så mycket att den ekonomiska konkurrenskraften blir bättre.

Forsknings- och utvecklingsarbetet inom väteområdet är omfattande i länder som Japan, Kanada, USA och Västtyskland. I Västtyskland läggs för närvarande 700 milj. kr. per år ned på forskning och utveckling inom vätgasområdet (jfr Sverige ca 3 milj. kr.).

I Västtyskland planeras i Bayern en anläggning med 5 000 m² solceller för att producera vätgas ur vatten. Man har även startat ett FoU-samarbete med

Saudi-Arabien. Ett syfte med detta är att producera vätgasen i solenergiökningen och transportera den till Europa i det befintliga naturgasnätet.

Mot. 1988/89
N403

1. Visionen behövs

Visionerna är borta ur den svenska energidebatten. Det är den korta eller medellånga sikten som dominerar. Syftet med scenariot om vätesamhället är att visa att det finns en framtid även bortom kärnkraftsavvecklingen.

Vätesamhället är en möjlig framtid. Andra tekniker under utveckling, t.ex. solceller och bränsleceller, kan i sig själva eller tillsammans med väte som energibärare också komma att spela en stor roll i framtiden. Osäkerheten gäller bl.a. hur långt in på 2000-talet vi måste gå innan vätet blir en ekonomiskt konkurrenskraftig energibärare.

Detta är en diskussion som pågår i flera industriländer, och där det, som visades ovan, också satsas betydande belopp på forskning och utveckling. I Sverige är vi fixerade vid år 2010 och de tekniker som kan bli ekonomiskt och tekniskt tillgängliga. Nu har dessutom det huvudsakliga siktet lagts ännu närmare i tiden, genom regeringens och riksdagsmajoritetens olyckliga beslut om tidigare avveckling av två reaktorer.

Nu är det få som förmår lyfta blicken över problemet hur vi skall klara elefterfrågan under 90-talet. Det finns uppenbara risker med detta korta perspektiv. De åtgärder som kortsiktigt förefaller välmotiverade och rimliga kan i ett längre perspektiv vara fullständigt felaktiga. Vi riskerar genom olika beslut att binda oss i en infrastruktur som ganska snabbt blir både ineffektiv och olönsam. Svensk industri kanske tvingas in i kostsamma strukturförändringar som kortsiktigt är ekonomiskt motiverade men som långsiktigt ter sig som felinvesteringar.

Forskning och utveckling får inte försummas. Även om vissa satsningar som gjorts framstår som relativa misslyckanden har de gett oss ökad kunskap. Vi kan aldrig fullt ut förutsäga vilka lösningar på energiproblemen som ges i framtiden, men perspektiv med olika energiframtider måste i högre grad vägas in vid energipolitiska ställningstaganden i dag. Regering och myndigheter måste i större utsträckning redovisa sina bedömningar av energikutvecklingen på lång sikt, som bakgrund till aktuella ställningstaganden.

2. Långsiktig teknikbevakning

I samband med att det nuvarande energiforskningsprogrammet antogs år 1987 beslöt riksdagen på regeringens förslag att programmet Långsiktig Energitillförsel (LET) skulle upphöra. Istället skulle de långsiktiga utblickarna göras inom ramen för programmet Energitillförsel, som statens energiverk ansvarar för. Ansvaret för LET i dess tidigare form låg hos Energiforskningsnämnden.

Vi anser att beslutet att lägga ned LET var olyckligt. Folkpartiet påpekade i motion 1986/87: N131 det väsentliga i att behålla det långsiktiga perspektivet i LET-programmet och menade att riskerna var betydande att de korta och medellånga perspektiven skulle bli dominerande om ansvaret överfördes till programmet Energitillförsel.

I energiforskningsprogrammet för nästa treårsperiod, som förbereds just

nu, bör särskild uppmärksamhet ges åt den långsiktiga teknikutvecklingen. LET bör åter bli ett fristående program. Området "väte som energibärare" bör ges en sådan omfattning, att även det blir meningsfullt att bedriva i ett fristående program.

3. Tvåreaktorsbeslutet

Riksdagen fattade i samband med behandlingen av proposition 1987/88:90 beslut om tidigareläggning av utvecklingen av två reaktorer. Folkpartiet motsatte sig beslutet. Skälet var framförallt att vi i Sverige behöver mera tid för att utveckla ny teknik för elproduktion som kan ersätta kärnkraften. Dessutom innebär en tidigareläggning av utvecklingen stora samhällsekonomiska kostnader och negativa miljöeffekter.

Beslutet innebär att en första reaktor tas ur drift år 1995 och en andra år 1996. De reaktorer det gäller är en i Barsebäckverket och en i Ringhalsverket. Även om en reaktor tas ur drift på vardera stället, kommer vi att ha kvar kärnkraftsdrift i de här lägena ytterligare under åtskilliga år. Den minskning av det totala kärnkraftsavfallet som blir resultatet av en tidigare utveckling måste betraktas som ytterst marginell. Beslutet blir därför en dyr affär utan några egentliga vinster. Statens energiverk har uppskattat de samhällsekonomiska kostnaderna till mellan 500 och 2 000 milj. kr. per år.

Riksdagen beslöt om en kontrollstation år 1990 då regeringen skall presentera ytterligare material inför den förtida utvecklingen. Det finns skäl att då återkomma till frågan. Vi nöjer oss nu med att konstatera att elanvändningen i landet fortsätter att öka. Statens energiverk understryker i sin "Elmarknadsrapport 1988" att en del av eller hela den bortfallande elproduktionen behöver ersättas med ny kapacitet. Detta förstärker i hög grad vår oro för de samhällsekonomiska konsekvenserna om regeringen står fast vid sitt och riksdagens beslut att genomföra den förtida utvecklingen.

4. Framtida energiproduktion

På längre sikt finns, som vi påpekat i inledningen, möjligheter att ny miljövänlig produktionsteknik skall kunna stå för en stor del av mänsklighetens energiförsörjning. Men på kort och medellång sikt är svårigheterna stora.

I Sverige har riksdag och regering av främst miljöskäl stängt dörren för flera energislag. Kärnkraften skall vara utvecklad till år 2010. De sista orörda älvarna är undantagna från vattenkraftutbyggnad. Koldioxidutsläppen får inte öka, vilket innebär kraftigt begränsade möjligheter att använda fossila bränslen.

Först och främst är vi övertygade om att det finns en stor potential när det gäller hushållning och effektivisering. Men utan tvekan behöver en stor del av eller hela kärnkraftskapaciteten ersättas med ny produktion. Med de restriktioner som finns torde de möjligheter som står till buds inskränka sig i princip till en viss kvantitet naturgas, bioenergi och en viss andel vindkraft.

Förbränning av både naturgas och bioenergi innebär i och för sig koldioxidutsläpp. Men för naturgas är de lägre än för olja och kol. I de fall dessa energislag ersätts med naturgas minskas koldioxidutsläppen, och inom

ramen för riksdagsbeslutet uppstår då en potential för ytterligare gasbaserad produktion. Under förutsättning att de arealer som biomassan tas ifrån återuppodlas, kan man i princip säga att koldioxiden recirkuleras och att därför inga nettoutsläpp avges till atmosfären.

Mot. 1988/89
N403

5. Hushållning och effektivare energianvändning

Det svenska energisystemet har sedan oljekriserna på 1970-talet genomgått en kraftig förändring. Oljeberoendet i energitillförseln har pressats ned från drygt 75 procent 1970 till under 50 procent. Energianvändningen i bostäder och lokaler har enligt en studie för byggforskningsrådet (BFR) minskat från ett maximum på ca 143 TWh år 1977 till ca 130 TWh år 1986 samtidigt som bostads- och lokalytan ökat med 15 procent.

BFR har för att belysa betydelsen av åtgärder för hushållning och effektivisering studerat energianvändningens förändringar i den bebyggelse som fanns 1978. Här har bruttoanvändningen av energi för uppvärmning och tappvarmvatten minskat från 120 TWh år 1978 till 91 TWh år 1986 – alltså en minskning på 29 TWh.

De program – oljeersättningsprogrammet och energisparprogrammet – som startades av borgerliga regeringar i slutet på 70-talet har haft positiva effekter. Det bör dock poängteras att en stor del av oljebesparingen blivit möjlig genom en ökad eltillförsel.

Trots de resultat som redan uppnåtts finns det stora möjligheter att gå vidare. BFR räknar med en återstående potential för minskning av energianvändningen i bostäder och lokaler på ca 20 TWh. Investeringskostnaderna för dessa åtgärder är av storleksordningen 60 miljarder kr. Man räknar dock med att klara av tre fjärdedelar av potentialen för hälften av kostnaderna (15 TWh för 30 miljarder kr.).

Den s.k. elanvändningsdelegationen har bedömt en sammantagen elbesparing och elersättning på 10–15 TWh som tekniskt och ekonomiskt tillgänglig under en tioårsperiod.

Vi har inte gjort någon självständig bedömning av vad som är tekniskt och ekonomiskt möjligt. Vi konstaterar dock att utredningar och experter visar på stora potentialer för förbättrad hushållning med energi.

Hittills har utgångspunkten för en energisparinsats varit att kostnaden för att spara en enhet energi skall vara mindre än för att tillföra en enhet. Vi menar att detta är ett rimligt sätt att resonera. Det är dock motiverat att föra in en samhällsekonomisk dimension i resonemanget. Minskad energiförbrukning ger vinster i form av mindre miljöpåverkan, bättre beredskap och möjlighet att senarelägga investeringar i nya produktionsanläggningar.

Betydelsefulla insatser har gjorts både inom industrin och bostadssektorn för en bättre hushållning med energi. Inte minst har konsultkåren här spelat en positiv roll. De höga avkastningskraven inom industrin leder emellertid ofta till att samhällsekonomiskt lönsamma investeringar i energihushållning inte kommer till stånd. Detta är en orsak till att under senare tid idén om s.k. energitjänstföretag blivit alltmer aktuell. Härmed avses företag som har samma intresse och ekonomiska utbyte av att minska energibehovet som att tillföra ytterligare energi.

Energitjänstföretag finns redan i olika former på den svenska marknaden. Det vi framförallt vill peka på här är nödvändigheten av att de traditionella kraftföretagen – distributörer och producenter – utvecklas i riktning mot energitjänstföretag.

Detta kräver dock ett omtänkande inom de verk och företag – inte minst kommunala – som producerar och distribuerar energi. Längre har det inom dessa ansetts att hushållning motverkar energiföretagens målsättningar och syften. Affärsidén har kort sagt varit att sälja så mycket energi som möjligt. Ett omtänkande är dock på väg inom flera företag.

Det måste bli lika naturligt för energiföretagen att möta en ökad efterfrågan genom att gå in hos enskilda kunder med åtgärder för att effektivisera och hushålla med energin som det nu är för dem att investera i ny produktionskapacitet.

För att en "kulturförändring" skall bli möjlig måste företagen kunna använda en del av sina inkomster till att finansiera energihushållningsåtgärder hos kunderna. När det gäller kommunala bolag kan detta kräva en lagändring, eftersom sådana åtgärder kan strida mot de kommunala principerna om likställighet och självkostnad.

Energibesparingar i bostadsbeståndet kan uppmuntras genom olika former av lån och bidrag. Dessa behöver dock inte finansieras via skatten och administreras av statliga eller kommunala myndigheter. Uppgiften bör i stället kunna skötas av energibolagen och finansieras via taxan.

Ett annat sätt att stimulera hushållen att spara energi är att använda olika rabattsystem eller förmånliga lån vid inköp av energisnål utrustning. Detta är något som tillämpas av en del energibolag i USA och, i viss utsträckning, även i Sverige.

Tommy Månsson, energiforskningsnämnden, skriver i "Från elproducent till energitjänstföretag":

I Kalifornien har energibolagen utvecklat en modell som kombinerar rabatter och lokala normer. Förutom direktrabatter till abonnenter som köper energisnål utrustning, har energibolagen uppställt effektivitetskrav för vissa el- och gasdrivna apparater som kyl- och frysskåp, spisar, varmvattenberedare, luftkonditioneringsaggregat o.s.v. Alla apparater testas för att kontrollera att de uppfyller ställda minimikrav. Tanken är att man successivt ska skärpa kraven och på så sätt tvinga tillverkarna att utveckla energisnål utrustning. Målet är t.ex. att reducera energibehovet för denna typ av utrustning med ytterligare 25 % genom en ny norm.

Genom systemet med direktrabatter försöker man få en smidig anpassning till de successivt strängare kraven. Hushållen erbjuds t.ex. 50 dollar i direktrabatt om de köper kylskåp med minst 20 % lägre energiförbrukning än gällande standard.

Den amerikanska metoden borde kunna vara en modell även för svenska energiföretag.

Sammanfattningsvis anser vi att åtgärdsprogrammen bör drivas så obyråkratiskt som möjligt. Även när det gäller hushållning och effektivisering är det konsumenterna som bör ha det primära ansvaret. Men vägen dit är lång. Det krävs en genomgående "kulturförändring" i flertalet energibolag, som dessutom behöver bygga upp ny kompetens. De ekonomiska incitamenten är

ibland också svaga och gällande krav på avkastning m.m. kan ibland vara rent kontraproduktiva.

Mot. 1988/89
N403

Därför måste framförallt två saker göras. För det första måste styrelserna i bolagen ta en genomgripande diskussion om verksamhetens mål och inriktning. Detta gäller inte minst de kommunala energibolagen där de politiska representanterna har ett särskilt ansvar. För det andra måste företagen få ekonomiska medel att använda för effektivisering och hushållning. Detta kan, som vi pekat på tidigare, kräva vissa lagändringar. Vi återkommer nedan till en diskussion om prispolitiken som också bör utformas så att en utveckling av energitjänstföretag underlättas.

6. Naturgas

För precis 25 år sedan började naturgasutbyggnaden i Europa. Därmed berikades det internationella energisystemet med en ny konkurrenskraftig energiprodukt och ett steg togs mot en mer komplett och fullödlig marknad för energi. Naturgasen fyller internationellt rollen att "knyta ihop" el- och bränslesektorerna av energisystemet genom att inom båda sektorerna erbjuda användarna alternativ. De senaste decenniernas utveckling i Väst-europa har visat att naturgasen har god konkurrenskraft och förutsättningar att täcka åtminstone 10–20% av den svenska energimarknaden. Den snabba tillväxten av kända naturgastillgångar har dessutom visat att uthålligheten t.o.m. är större än för olja. Naturgas erbjuder således ett långsiktigt komplement till andra bränslen, därtill ett med goda miljöegenskaper.

Också Sverige är numera anslutet till det västeuropeiska naturgassystemet och introduktionen har kommit i gång i Syd- och Västsverige. Därmed har utbudet breddats även på den svenska energimarknaden och konkurrensen mellan olika energislag intensifierats. Naturgasen kommer även att introduceras i Mellansverige under 1990-talet. Man räknar dock f.n. inte med att naturgasen skall kunna nå en större andel av energimarknaden än 10–15%. Andelen är fortfarande under 1%.

Det är viktigt att naturgasintroduktionen inte resulterar i en monopolmarknad. Visserligen möter naturgasen konkurrens från oljeprodukter och även från el, men det är viktigt att det ges utrymme för fler aktörer också på gasmarknaden, inte minst därför att Swedgas – som står för de två hittills tecknade importkontrakten – har flera av de stora utländska presumtiva leverantörerna som delägare.

Det är väsentligt att en marknad för naturgas kommer att präglas av mångfald och att vi bl.a. får flera regionala distributörer. Dessa bör sedan själva kunna avgöra om de var för sig eller gemensamt med Swedgas skall närma sig de olika utländska leverantörerna. Mycket talar för att man på kort sikt vinner på ett samfällt agerande. Vi avvisar dock att importen i något som helst skede formellt monopoliseras t.ex. genom att Swedgas ges lagstadgad ensamrätt.

På längre sikt bör ett svenskt gasnät fungera som ett stamnät, där i princip alla distributörer har möjlighet att transportera gas från källan till distributionsområdet. Jämförelser kan här göras med stamlinjenätet för elkraft. Vi noterar att nuvarande lagstiftning ger även andra gasföretag än rörlednings-

ägaren rätt att utnyttja ledningens transportkapacitet och räknar med att formerna och de ekonomiska villkoren för detta kommer att preciseras under de närmaste åren.

Mot. 1988/89
N403

Naturgasintroduktionen i Sverige bör koncentreras till ett stamlinjenät som förbinder de tre storstäderna Malmö, Göteborg och Stockholm.

Investeringskostnaden i ett naturgasnät är mycket stor. För att den skall löna sig måste försäljningen av gas nå betydande volymer. Det innebär att naturgasen snabbt måste erövra den marknad för bränslen som finns tillgänglig i anslutning till nätet och dess grenverk. Eftersom naturgasens rörliga kostnader är låga har den också förutsättningar att konkurrera ut alla alternativ på den marknad den vill erövra.

Under denna förutsättning kan resultatet bli att utrymmet för biobränslen, särskilt energiskog, reduceras kraftigt. Det finns dock mycket som talar för (se nedan) att utrymmet för biobränslen i framtiden bör vara betydande. För flexibilitetens skull är det viktigt att kraftproducenter och kraftleverantörer inom naturgasnätets område planerar så att även biobränsleanläggningar ges plats. Utanför naturgasens stamlinje- och grennät bör biobränsle i framtiden kunna bli ett viktigt energislag.

7. Biobränslen

Flera olika energislag ryms inom begreppet bioenergi såsom skogsbränsle, energiskog, energigrödor, vass och halm. Ibland räknas också torv dit, men det är oegentligt p.g.a. den mycket långa förnyelsetiden för torv. Störst potential – åtminstone för de närmaste decennierna – har skogsbränsle och energiskog.

En avgörande fördel med biobränslen jämfört med fossila bränslen är att om man håller biomassan konstant, d.v.s. inte förbrukar mer än vad återväxten är, tillförs atmosfären inte mera koldioxid. Den växande skogen upptar nämligen lika mycket koldioxid som den som bildas när veden från skogen förbränns. Samma resonemang är också tillämpligt på energigrödor. Biobränslen innehåller också försumbara mängder svavel. Däremot är utsläppen av kväveoxider relativt höga. I större förbränningsanläggningar kan dessa utsläpp dock reduceras avsevärt.

En ökad användning av bioenergi skulle också resultera i en förbättrad regional balans och förbättrad beredskap vid ett avspärningsläge. Även den svenska handelsbalansen torde påverkas positivt.

Skogsbränslen

Ungefär hälften av dagens skogsavverkning utnyttjas direkt eller indirekt för energiändamål och ger totalt ca 60 TWh. Här ingår massaindustrins avlutar (28 TWh) och övriga skogsindustriella avfallsprodukter (15 TWh), vilka används inom industrin, samt ved, flis etc. för uppvärmning av småhus (12 TWh) och som bränsle i värmeverk (4 TWh). Betydande delar av de skogsbränslen som används i småhus och värmeverk utgörs av trärester efter avverkning (klenvirke, toppar, grenar etc.).

Även med de restriktioner som måste läggas på uttag av skogsenergi, bl. a. för att markens produktionsförmåga skall bevaras, bedöms ytterligare 10

milj. kubikmeter kunna tas ut. Detta motsvarar ca 20 TWh bränsle. Skogsavverkningen beräknas också öka framöver vilket skulle ge ytterligare tillskott av skogsbränslen. Redan 1995 kan detta tillskott uppgå till mellan 5 och 10 TWh, och det bedöms sedan kunna öka successivt.

Enligt beräkningar av Sveriges lantbruksuniversitet ökar tillväxten i den svenska skogen så att avverkningen kommer att kunna ökas med ca 50 % under det närmaste seklet. Detta gäller under förutsättning av oförändrade skogsskötselmetoder, miljöförhållanden etc. Även med ökad miljöhänsyn från skogsbrukets sida, som folkpartiet anser bör komma till stånd, kan avverkningen öka avsevärt. Ökade avverkningar leder till en större potential för uttag av skogsenergi. Därtill ökar givetvis möjligheterna att avverka direkt för energisektorn.

Energiskog

Potentialen för energiskogsodling, bl.a. sälg, är mycket stor. Från miljösynpunkt är odling av energiskog ett bättre alternativ än spannmåls- och barrträdsodling. Den möjliggör att näringsläckage, särskilt av kväve, kan minskas. Den bevarar också en större del av närings- och mullkapitalet med relativt bättre markförhållanden som resultat.

Det finns redan i dag tillräckligt stora arealer tillgängliga för energiskogsodling för att en betydande bränsleproduktion skall kunna komma till stånd. Dessa marker finns i huvudsak i södra och mellersta Sverige. Med den möjliga bränsleproduktionen från odling på denna typ av mark skulle man en bit in på 2000-talet kunna utvinna ca 7 TWh/år om man omgående vidtar behövliga åtgärder.

Härtill kommer den mark som för närvarande används för överskottsproduktion av spannmål och som i stället kunde brukas för produktion av energiskog. Denna mark omfattar omkring 300 000 ha. Det möjliggör en bränsleproduktion som kunde ge cirka 21 TWh/år.

Det är troligt att de svenska åkerarealerna måste minska ytterligare. Odling av energiskog på dessa annars obrukade arealer skulle ge möjlighet att bibehålla en levande landsbygd och öppna landskap.

Biobränslenas konkurrenskraft

Av det sagda framgår att potentialen för en kraftigt ökad användning av biobränslen i det svenska energisystemet är stor. Om denna potential tas till vara skulle också de positiva miljöeffekterna bli betydande.

En förutsättning för en utveckling av detta slag är att produktionen av biobränslen ökar. Av särskild betydelse är härvid att en helhjärtad satsning på energiskog kommer till stånd. Om så sker kan den komma att ge väsentliga bidrag till vår energiförsörjning kring sekelskiftet.

Det förutsätter dock att bränslena från energiskogsodlingarna når en konkurrenskraft som de ännu inte har. Någon rent kommersiell produktion av energiskog förekommer heller inte nu. Produktiviteten är otillräcklig och ledtiderna i produktionen alltför långa. Det krävs mycket utvecklingsarbete för att ändra på detta. Tekniken för plantering, gödsling och skörd av energiskog måste utvecklas bl.a. i syfte att övergödning och omfattande

användning av bekämpningsmedel skall kunna undvikas.

Eftersom de största möjligheterna att minska kostnaderna är knutna till den produktionstekniska utvecklingen blir tiden en avgörande faktor i sammanhanget.

Försök till forcerad introduktion av energiskog, där man inte hinner tillgodogöra sig rönen från det utvecklingsarbete som bedrivs, skulle innebära stora risker. Flisen från energiskogen skulle då bl.a. tvingas konkurrera inte bara med oljan utan också med billigare fasta bränslen. Det skulle medföra att priserna fick sättas så lågt att de producerande lantbrukarna skulle få mycket dåligt betalt för sitt arbete.

Biobränsle i kraftvärme

Enligt vår uppfattning kan och bör biobränslen användas i ökande utsträckning för både värme- och elproduktion, företrädesvis i form av kraftvärme.

Biobränslebaserade kraftvärmeverk kan ge betydande tillskott av el baserad på värmeunderlag, dels från industrins processvärme, dels i fjärrvärmesystem.

En förutsättning för lönsam kraftvärme har hittills varit att man haft tillgång till stora värmeunderlag så att anläggningarna kunnat göras stora. Det pågår nu ett omfattande arbete för att utveckla en teknik som gör kraftvärme lönsam också i mindre anläggningar.

Genom teknisk utveckling räknar man med att kraftvärmeanläggningar skall kunna fylla högt ställda krav på kontinuerlig, långvarig och delvis obemannad drift. Det sker en kontinuerlig teknikutveckling med avseende på bl.a. förbränning, förgasning och rening.

För att tekniken för kraftvärme med biobränslen som bas skall bli fullt konkurrenskraftig behövs således ytterligare tid för utvecklingsarbete. Inför omställningen av det svenska energisystemet är detta en viktig faktor att beakta.

Slutsatser

En konsekvens av vår syn på de förnybara energislagens roll, inte minst bioenergin, i den långsiktiga svenska energiförsörjningen leder oss till slutsatsen att omställningen av energisystemet bort från kärnkraften inte bör forceras. Om så sker får biobränslena inte någon chans att på allvar göra sig gällande.

En annan slutsats är att en kraftfull utvecklingsinsats med avseende på både produktion och förbränning av biobränslen nu bör komma till stånd. En sådan satsning kommer i ett längre perspektiv att ge oss en bättre miljö.

8. Vindkraft

Det finns goda förutsättningar för att vindkraften skall kunna bli ett värdefullt komplement i det svenska elproduktionsväxsystemet. Studier som gjorts av statens energiverk visar att vid tillräckligt långa serier kan vindkraften prismässigt konkurrera med kolkondens.

De försöksanläggningar som finns i Maglarp och Näsudden har visat att det

är tekniskt möjligt att driva stora vindkraftverk. I andra länder, t.ex. Danmark, har man med framgång inriktat sig på aggregat med lägre effekt än de svenska försöksanläggningarna.

För att vindkraften skall kunna bidra med mer än marginella tillskott till elförsörjningen är en fortsatt inriktning på relativt stora aggregat nödvändig. För att nå 10 TWh behövs ca 1 400 aggregat av Maglarps storlek (enligt EK 81). Mindre vindkraftverk kan dock få stor lokal betydelse, och möjligheterna för ägare av sådana verk att sälja ström bör öka med den svenska versionen av PURPA-lagen (se avsnittet "Mer konkurrens").

Det finns begränsningar för hur mycket vindkraft vi kan få med i systemet. Det finns fysiska begränsningar i form av tillgång på arealer i goda vindområden. Det finns också begränsningar för hur mycket vindkraft man kan reglera i kraftsystemet. Annan produktion behövs vid de tillfällen vindkraftverken står stilla.

Statens energiverk har kommit fram till att med beaktande av ovan nämnda begränsningar bör det vara möjligt att bygga upp en vindkraftskapacitet åtminstone motsvarande totalt en produktion av 10 TWh per år. En utredning, vindkraftsutredningen, har haft i uppdrag att hitta möjliga lokaliseringar motsvarande 10 TWh på land och 20 TWh till havs. Ett modellaggregat på 3 MW har använts. Till havs har man klarat målsättningen. Till lands har man endast nått upp till 1,5–2,9 TWh per år.

Detta visar att det är nödvändigt att tveckla konceptet "vindkraft till havs". Länsstyrelsen i Blekinge arbetar med ett projekt med lokalisering av stora havsbaserade vindkraftverk utanför Blekinge.

Flera mindre och medelstora verk är under uppförande eller har nyligen tagits i drift. Bl.a. har ett 750 kW aggregat uppförts utanför Göteborgs hamn av Kraftindustrins Vindkraft AB (KVAB). En gruppanläggning har byggts på Gotland av Vattenfall med fyra aggregat på ca 200 kW vardera. Ytterligare studier bedrivs bl.a. inom KVAB. Vi anser det också rimligt att den fortsatta utvecklingen av vindkraften sker i kraftbolagens regi. Statliga insatser kan dock övervägas för att driva arbetet med havsbaserad vindkraft vidare.

9. Att avveckla kärnkraften

Folkpartiets uppfattning är att kärnkraften skall ses som en parentes i den svenska energiförsörjningen. Ett skäl härför är att kärnkraften ger ett avfall som kräver säker hantering under tidsperioder som är omöjliga att överblicka. Till detta kommer att det, trots omfattande säkerhetsåtgärder, fortfarande finns risker kvar för reaktorhaveri. Kärnkraften förutsätter dessutom, med hänsyn till bl.a. risken för sabotage, en bevakning som normalt inte krävs för anläggningar för energiproduktion.

Stora ansträngningar görs nu för att få fram uthålliga, helst förnybara och inhemska energikällor, som på sikt kan ersätta kärnkraften. Förändringar av energisystem är emellertid en långsiktig process.

Riksdagen beslutade efter folkomröstningen 1980 att kärnkraften skulle vara avvecklad senast år 2010. Folkpartiet stod bakom det beslutet. Det gör vi också i dag. Det ställer krav på oss att ta tillvara den tid som står till

förfogande. Vi måste handla på ett sådant sätt att avvecklingen kan genomföras utan att vi tvingas ge avkall på andra viktiga miljökrav. Tar vi för tidiga beslut riskerar vi dessutom att bygga fast oss i en felaktig och föga ändamålsenlig struktur, som vi sedan tvingas leva med under flera årtionden.

Den utvärdering som efter Tjernobylyckan gjorts både i Sverige och internationellt motiverar inte en ändring av vår grundläggande inställning till kärnkraftsavvecklingen. Vi har tidigare konstaterat att utvärderingen av de händelser som förorsakade reaktorolyckan i Tjernobyl inte ger anledning till att ompröva synen på säkerheten i de svenska kärnkraftverken.

Kärnkraftens roll

Kärnkraften svarar i dag för ungefär hälften av den svenska elförsörjningen. Av en total svensk elproduktion 1986 på 133,6 TWh svarade kärnkraften för nära 67 TWh. Att avveckla fungerande kärnkraftreaktorer innebär samhälls-ekonomiska upppoffringar. Vi är beredda att ta ansvar för de kostnader det innebär att avveckla kärnkraften.

Produktions- och distributionssystemen måste klara även toppbelastningar under vinterhalvåret och verkningar av flera torrår utan allvarliga driftsstörningar. Avvecklingen av kärnkraften får inte innebära att systemet blir mera sårbart.

El är en energibärare med många väsentliga fördelar framför andra sätt att distribuera energi. Elförbrukningen ökade med i genomsnitt 4 procent per år under perioden 1973–1986 och har fortsatt öka även efter 1986. I hög grad beror detta på att konsumenterna valt och uppmanats att ersätta olja med el. De senaste åren har också den goda industrikonjunkturen bidragit. Kärnkraftsavvecklingen bör genomföras på ett sätt som inte innebär en återgång från el till eldning av olja.

Kärnkraften har inga egentliga miljöeffekter under normal drift. Därför måste vi ställa höga krav på förbränningsteknik och avancerad reningsutrustning i de anläggningar som kan komma i stället när kärnkraften avvecklas.

Vi har från folkpartiet klart uttalat oss för att återstående orörda älvar ej skall tas i anspråk för vattenkraftutbyggnad. Vi kommer inte att göra avkall på den uppfattningen inför kärnkraftsavvecklingen. De unika, natursköna områdena kring de fyra älvarna skall bevaras för turism och rekreation också åt kommande generationer.

Våra krav inför kärnkraftsavvecklingen är således:

- att leveranssäkerheten till elabonenterna inte försämrats
- att bortfallet av el inte leder till ökad oljeförbränning
- att nya anläggningar för elgenerering förses med bästa möjliga teknik för att i största möjliga utsträckning undvika miljöförstörande utsläpp
- att de orörda huvudälvarna och andra värdefulla älvsträckor inte byggs ut för kraftproduktion.

Klargör roller och ansvar

Frågan är vad som bör komma istället för kärnkraften. Vår uppfattning är att statsmakterna skall ange ramarna och att det sedan är kraftbolagens uppgift

att inom dessa ramar se till att de uppfyller ellagens leveransplikt. Det tillhör inte politikens uppgifter att i detalj föreskriva hur marknaden skall klara energiproduktionen.

Ramarna utgörs i det här fallet bl. a. av avvecklingsbeslutet, skattereglerna och de restriktioner rörande miljö, beredskap, hushållning m.m. som beslutas av regeringen, riksdagen, berörda statliga myndigheter och kommunerna.

Den rollfördelning vi här skissat är naturlig i de flesta andra samhällssektorer. Men inom energisektorn har det i högre grad än på andra håll skett en sammanblandning av de olika rollerna. Inför kärnkraftsavvecklingen finns det därför skäl att understryka vem som har ansvaret för vad. Detta innebär inte att vi som politiker undandrar oss ansvar utan att vi vill medverka till att besluten fattas där kompetensen finns.

En framgångsrik avveckling av kärnkraften kräver tydliga mål och en bred uppslutning kring dessa. Uppgiften kan skapa entusiasm och nytänkande inom svensk industri.

Beslut om kärnkraftsavveckling

Folkpartiet föreslog en modell för kärnkraftens avveckling i en motion (1987/88:N33) lagd i samband med behandlingen av regeringens proposition om energipolitiken inför 90-talet (prop. 1987/88:90). Den här modellen bör åter prövas i samband med den aviserade kontrollstationen år 1990.

Riksdagen har vid flera tillfällen uttalat att kärnkraften skall vara avvecklad senast år 2010. Dessa uttalanden har emellertid hittills inte givits en form som gör dem rättsligt bindande för energimarknadens aktörer. Vår modell innebär att riksdagen antar en lag som uttryckligen förbjuder drift av kärnkraftsreaktorer efter utgången av år 2010. Detta görs lämpligen genom en komplettering av kärntekniklagen. Någon ersättning bör heller inte utgå till kärnkraftsinnehavarna för att de inte får driva verken efter denna tidpunkt.

Däremot anser vi inte att det är statsmakternas uppgift att peka ut när och i vilken ordning de olika reaktorerna skall tas ur drift. Det ansvaret skall åligga reaktorinnehavarna och tas av dem med beaktande av de krav på säkerhet i driften som uppställs och övervakas av kärnkraftinspektionen (SKI). I SKI:s uppgifter ingår att ta till vara erfarenheter från kärnkraftdrift i alla delar av världen och tillämpa dessa i säkerhetsarbetet.

Ett skäl som anförts för riksdagens beslut om en tidig avveckling av två reaktorer är att detta understryker allvaret i avvecklingsbeslutet. Vi menar dock att detta bättre sker genom den lag och den metod för avvecklingen som vi föreslår.

I princip skulle kärnkraftsavvecklingen, enligt vår mening, genomföras på följande sätt:

- Statsmakterna beslutar om de ramar som skall gälla för marknaden. Till dessa hör den ovan nämnda kompletteringen av kärntekniklagen samt skatteregler och miljörestriktioner.
- Kraftbolagen tar ställning till när och hur olika reaktorer tas ur drift. Det kan ske när åtgärderna för förbättrad hushållning nått effekt och/eller nya

anläggningar för kraftgenerering är färdiga att tas i bruk. Urdrifftagningen av kärnkraften skall ha skett senast år 2010. Kraftbolagen svarar för valet av de nya anläggningar som behöver uppföras för att ersätta kärnkraft. Dessa prövas sedan bl.a. i enlighet med miljöskyddslagen genom koncessionsförfarande.

Den av oss föreslagna metoden för kärnkraftsavvecklingen kan väntas leda till en successiv urdrifftagning av kärnkraftsreaktorerna. Reparationer av och säkerhetshöjande åtgärder i kärnkraftanläggningarna kommer nämligen att bli allt mindre lönsamma ju närmare vi kommer den slutliga tidpunkten för avvecklingen. Ju kortare avskrivningstiden blir för dessa investeringar desto mindre lönsamt blir det för kraftverksinnehavaren att genomföra dem och desto mer lönsamt att ta nya anläggningar i drift. Också personalskäl talar för att övergången från kärnkraft till kraftgenerering i andra former måste ske successivt.

Andra skäl talar dessutom för att nya anläggningar byggs ut successivt under en längre period. Bland dessa skäl bör särskilt framhållas den omfattande resursåtgången för att planera, projektera och bygga sådana anläggningar.

Kraftbolagen har enligt ellagen ett leveransansvar som i princip innebär skyldighet att leverera all den el som efterfrågas inom respektive bolags distributionsområde. Bolagen måste ha samma skyldighet även under och efter den period då kärnkraften avvecklas. Taxor och priser på energi måste utformas så att tillgången och efterfrågan på el möts.

För att statsmakterna i god tid före år 2010 skall kunna få en samlad bild av kärnkraftsavvecklingen och de åtgärder som planeras bör kärnkraftföretagen senast den 1 juli 1995 till regeringen redovisa hur de avser att uppfylla ellagens förpliktelser efter det att kärnkraften är avvecklad. Med redovisningen som grund kan regering och riksdag bedöma om det då krävs ytterligare ingripanden från statsmakternas sida för att garantera att kärnkraftsavvecklingen genomförs före utgången av år 2010.

10. Mer konkurrens

Flera av energimarknaderna är så kallade naturliga monopol. Det är t.ex. svårt att tänka sig någon ökad konkurrens på elmarknaden genom att den enskilde konsumenten skulle få flera leverantörer att välja mellan.

Det har dock visat sig möjligt att också på elmarknaden upprätthålla vissa inslag av konkurrens genom förekomsten av flera energibolag med olika regionala distributionsområden. På ett gemensamt stamlinjenät har dessa kunnat transportera elektricitet från produktionsanläggningar till sina respektive distributionsområden. Via kraftbörsen har bolagen kunnat utbyta produktionskapacitet, så att i varje ögonblick den mest kostnadseffektiva produktionsmixen kunnat uppnås.

Det kan synas som om vi i Sverige nått så långt det går vad gäller att kombinera stordriftsfördelar med konkurrens för att få ett, nationellt sett, så effektivt system som möjligt. Genom att vi har flera olika bolag får konsumenterna och statsmakterna ett visst mått på de olika bolagens effektivitet och prissättning. Genom stamlinjenätet har investeringarna i infrastrukturen

kunnat begränsas. Genom kraftbörsen får vi ett utbyte mellan företagen, så att den mest kostnadseffektiva produktmixen används. Under senare år har också den enskilde konsumenten fått ökade möjligheter att byta mellan olika energiformer och att effektivisera sin energianvändning.

Men det finns ytterligare möjligheter att öka konkurrensinslagen. Ett sätt är att ge lokala elverk och större industrier ökade förutsättningar att välja mellan olika leverantörer och att fritt förhandla om leveransvillkoren. Kartellsamarbete mellan olika producenter måste motverkas.

Kraftbörsen

Fler aktörer bör kunna släppas in på stamnätet och därmed få möjlighet att delta på kraftbörsen. Det ställs i dag höga krav på leveranssäkerhet för dem som deltar på kraftbörsen. Vi menar inte att man skall göra avkall på de kraven men att det bör finnas utrymme för t.ex. flera kommuner eller grupper av kommuner att transportera kraft på stamnätet och delta i samkörningen. Om en grupp av leverantörer tillsammans uppfyller börsens krav bör de kunna godtas likaväl som en enskild leverantör.

Eloptioner

Vi anser vidare att ett system med eloptioner bör utredas. Det kan t.ex. fungera enligt följande: Ett företag som planerar en stor nyinvestering som står och faller med elpriset bör ha möjlighet att teckna option på en framtida elleverans till ett visst pris. Intresserad motpart till en sådan option kan t.ex. vara ett energiföretag som står i begrepp att investera i ny produktionskapacitet men är osäker på om man får avsättning för kraften till ett pris som gör anläggningen lönsam. Möjlighet att sälja/överlåta optionen bör finnas för bägge parter.

Rätt utnyttjade bör eloptioner kunna underlätta omställningen av elförserjningen och samtidigt minska de osäkerheter som kan drabba inte minst elintensiva företag hårt under avvecklingsperioden.

Fjärrvärmeområden

Folkpartiet gick i riksdagen emot den lag som ger kommunfullmäktige möjlighet att besluta om rätt för leverantör att vägra leverans av el inom fjärrvärme- och naturgasområde. Vi menar att leveransskyldighet skall föreligga även inom sådana områden.

Motiven för att kunna vägra leverans har varit att skydda fjärrvärmen från konkurrens. Det kan innebära, och har också i en del fall inneburit, att man hindrat investeringar i energisnål teknik som t.ex. värmepumpar.

Svensk PURPA-lag

För att ge ett större utrymme för mindre elproducenter har vi också förordat en lag som i viss mån liknar den amerikanska PURPA-lagen (The Public Utility Regulatory Policies Act). Genom den lagen är de amerikanska energiföretagen i princip (tillämpningen skiljer sig mellan de olika delstater-na) skyldiga att ta emot elkraft även från andra producenter enligt en i förväg bestämd formel för prissättningen. I Sverige har vi nu fått en liknande lag.

Detta bör ge större möjligheter till rimlig ersättning åt enskilda ägare av t.ex. vindkraftverk och minivattenkraftverk. Möjligheterna ökar efter hand som elpriset stiger.

Mot. 1988/89
N403

11. Priser, skatter och avgifter

Vi föreslår att priset på el successivt anpassas till den högre prisnivå som kommer att gälla efter kärnkraftsavvecklingen. Formerna för detta bör utredas.

Vi anser att den nuvarande allmänna energiskatten bör slopas och ersättas av en mervärdeskatt.

Vi vill ingående pröva förutsättningarna att slopa den särskilda skatten på oljeprodukter och kol och ersätta denna med miljöavgifter på de utsläpp som sker vid förbränning.

Prispolitik

Kärnkraften svarar i dag för hälften av den svenska elproduktionen. Det innebär att även med en mycket framgångsrik hushållningspolitik blir det nödvändigt att ersätta åtminstone delar av kärnkraftselen med annan elproduktion. Till bilden hör att elanvändningen dessutom erfarenhetsmässigt har en positiv inkomstelasticitet, d.v.s. användningen ökar med stigande realinkomster. Även det talar för att kärnkraft kommer att behöva ersättas med annan kraftproduktion.

Åtskilliga gissningar har förekommit om hur stor elanvändningen kan väntas bli framöver. Vi anser det inte särskilt meningsfullt att i det långa perspektiv som nu är aktuellt spekulera om detta. Som vi tidigare påpekat kommer utvecklingen på marknaden med storsäkerhet att bjuda på åtskilliga överraskningar vad gäller både användningen och produktionen av el och andra energiformer.

Utbyggnad av ny kapacitet kommer att leda till prishöjningar på el. Det har i sig inte med kärnkraftsavvecklingen att göra. Elpriset skulle höjas vid kapacitetsutbyggnad även om denna skulle avse ny kärnkraft. Skillnaderna i produktionskostnader mellan ny kärnkraft och annan elproduktion torde i dag inte vara särskilt stora.

Utbyggnad av ny elproduktion blir således aktuell i samband med kärnkraftsavvecklingen. Men den kan också aktualiseras till följd av kapacitetsbrist i det nuvarande produktionssystemet. Oavsett motiveringen för utbyggnaden av ny kapacitet kommer denna, som framhållits, att leda till höjning av elpriset.

Några olika scenarier kan nu tänkas.

Det första, A, innebär att vi redan under nästa årtionde slår i kapacitetstaket vad gäller elanvändningen. Det kommer att driva upp priset på el och motivera nya produktionsanläggningar. Oavsett vad som sker med kärnkraften under 90-talet skulle sådana alltså behöva tas i bruk framåt sekelskiftet. Priset stiger successivt under 90-talet och driver fram ett utnyttjande av den hushållningspotential som finns. Prishöjningarna bromsar visserligen efterfrågeutvecklingen men likväl fortsätter elanvändningen att öka.

Det andra, B, utgår från en betydligt försiktigare utveckling av efterfrå-

gan. Inga kapacitetsproblem förutses förrän kärnkraftsreaktorer tas ur bruk. Först då inträffar också kraftiga elprishöjningar. Situationen kan liknas vid ett läge där kylan slår till och kraftproducenterna under lång tid tvingas utnyttja oljekondensverken. Skillnaden är att kärnkraftsavvecklingen är förutsedd och kan planeras.

Om scenario A förverkligas skulle det knappast krävas några politiska ingrepp utöver det tidigare nämnda förbudet mot kärnkraftsdrift efter år 2010 och vissa allmänna ramar för energiproduktionen, t.ex. på miljöområdet.

I scenario B är situationen något mer komplicerad. Här leder inte marknadsmekanismen till successivt höjt elpris. Den kraftiga prishöjningen i samband med att kärnkraften ersätts med annan kraft kan därför komma som en "chock". Mot detta kan invändas att kärnkraftsavvecklingen är väl känd av användarna och därför bör motivera dem till omställningsåtgärder i god tid. Man kan emellertid ifrågasätta om den "teoretiska" kunskapen att elpriset skall höjas en gång i framtiden verkligen påverkar beteendet och planeringen i tillräckligt hög grad. Det kan i varje fall ligga en risk i att förlita sig härpå.

För att undvika vad som för många skulle kunna bli en "elprishock" kan man därför genom politiska ingrepp medverka till att elpriset höjs successivt och att de första stegen tas redan nu. Därigenom får man snabbt en inriktning på hushållningsåtgärder som kan begränsa behovet av senare kapacitetsutbyggnad.

Vilket av de två scenarierna som är mest realistiskt kan vi i dag inte bedöma. Vi anser det emellertid motiverat att utgå från scenario B. De politiska beslut som det motiverar kan senare korrigeras om scenario A skulle inträffa. Om man däremot utgår från scenario A och nu avstår från politiska ingrepp i prisbildningen och det senare visar sig att scenario B infrias har dyrbar tid gått förlorad.

Vår slutsats blir alltså denna: För att stimulera hushållningsåtgärder och åstadkomma en mjuk övergång till den högre elprisnivå som kommer att gälla sedan kärnkraften avvecklats bör elpriset höjas successivt under de närmaste åren.

Riksdagen har beslutat om en höjning av avkastningskravet på Vattenfall, som är prisledande. Det kommer att leda till en elprishöjning på några ören per kWh i användarledet. Det kan ses som ett första steg i en trappa med successiva prishöjningar.

För de fortsatta stegen kan knappast ytterligare ökat avkastningskrav på Vattenfall utnyttjas. Då måste en annan uppläggning övervägas. En möjlighet är naturligtvis att använda skatteinstrumentet. En annan kan vara att låta kraftföretagen göra obligatoriska fondavsättningar.

Ett enkelt räkneexempel visar att en successiv höjning av skatten/fondavgiften från 2 öre 1991 till 6 öre 2005 sammantaget skulle ge ca 70 miljarder kr. Dessa medel skulle förslagsvis kunna slussas till åtgärder som leder till bättre energihushållning och utveckling och utbyggnad av ny produktionsteknik.

Dessa alternativ bör ytterligare studeras under det närmaste året så att nästa steg i pristrappan kan beslutas av riksdagen år 1990.

Mervärdeskatt

Vi räknar, som vi tidigare nämnt, med att fram till kärnkraftsavvecklingen få ett successivt höjt pris på el. När prisnivån blir tillräckligt hög kommer många elvärmekonsumenter att söka andra alternativ eller komplement till eluppvärmningen.

Detta är en rimlig utveckling. Vi har under ett antal år med god eltillgång kunnat använda denna till att ersätta olja, vilket gett både miljö- och beredskapsvinster. Men när tidpunkten för kärnkraftsavvecklingen närmar sig måste en stor del av eluppvärmningen ersättas av andra alternativ, t.ex. naturgas och inhemska bränslen. Den främsta signalen till konsumenterna när det bör ske är priset.

Ett höjt elpris skulle dock kunna drabba den eltunga exportindustrin hårt. Även om det säkert finns ytterligare effektiviseringsvinster att göra när det gäller industrins energianvändning finns det också ett tak över vilket ytterligare investeringar inte är lönsamma.

Inom EG-länderna beskattas energi (olja, kol, el etc.) i huvudsak inom mervärdesskattesystemet. Det innebär att industri- och handelsföretag som regel har rätt att dra av ingående mervärdeskatt samt att exporten inte belastas.

Skattesatsen på energi inom EG är normalt densamma som för annan konsumtion, d.v.s. ligger i intervallet 14%–20%. Skattesatsen kan dock variera mellan olika energislag. I vissa länder beskattas t.ex. elektricitet inte alls eller med en s.k. reducerad skattesats.

I de flesta EG-länder utgår också andra skatter än mervärdeskatt på energin. Generellt gäller dock att dessa skatter är betydligt lägre än energiskatterna i Sverige.

Med hänsyn till den pågående harmoniseringen inom EG av indirekta skatter är det sannolikt att olikheter i beskattningen av energi kommer att jämnas ut och att energibeskattningen kommer att ske mera renodlat inom mervärdesskattesystemet. Oljeprodukter kommer dock att beläggas med särskilda skatter.

Genom att inordna energibeskattningen i mervärdesskattesystemet kan man nå flera styreffekter som är önskvärda i den framtida energipolitiken. Det blir i huvudsak konsumtionen och inte exporten som beskattas.

Utredningen om indirekta skatter har i sina direktiv fått i uppgift att pröva också energibeskattningen. Det är väsentligt att utredningen lyckas ta fram ett enkelt och överskådligt förslag. Det kommande förslaget får dock inte innebära att kraftvärmen kraftigt missgynnas i förhållande till andra distributionsformer av energi.

Miljöavgifter

Alltför ofta tillåts utsläpp av miljöfarliga utsläpp utan att tillräcklig hänsyn tas till miljön. Miljön saknar, till skillnad från bl.a. råvaror och arbetskraft, ett pris.

Tanken bakom miljöavgifter på utsläpp är att sätta pris på miljön. Miljöförstöring kommer för förorenaren att innebära kostnader som denne måste ta hänsyn till.

Denna typ av ekonomiska styrmedel leder på längre sikt till en utveckling av miljövänlig teknik och bättre reningsmetoder. Förorenaren stimuleras ekonomiskt att bli mera miljövänlig. Avgifterna blir en ekonomisk drivkraft att utveckla och finna tekniska lösningar som leder till lägre utsläpp än de gränsvärden som politiker och myndigheter fastställer i lagar och prövningsbeslut.

Teorin bakom miljöavgifter är att företagen kommer att reducera sina utsläpp så länge avgiften för att släppa ut en enhet är högre än kostnaden för att förhindra att denna enhet släpps ut. Utsläppen kommer alltså att reduceras till den nivå där kostnaderna för reduktion av ytterligare en enhet är lika med avgiften.

Enligt vår mening bör man nu ingående pröva att ta bort den särskilda skatten på oljeproduktion och kol. Istället anser vi att miljöavgifter bör införas på svaveldioxidutsläpp, kväveföreningar och olika tungmetaller som t.ex kvicksilver. Även andra ämnen är aktuella.

Koldioxid bildas vid all förbränning. Det som framförallt bidrar till att öka halten av koldioxid i luften är förbränningen av fossila bränslen som kol, olja och naturgas. Den koldioxid som uppstår vid förbränning av naturgas är dock endast ca hälften jämfört med kol och olja.

De koldioxidutsläpp som görs beror dels på hur effektiv förbränningen är, dels på kolhalten i bränslet. Det är angeläget att man fastställer en metod för att mäta och avgiftsbelägga också utsläppen av koldioxid.

Innan miljöavgifter införs måste gränsdragningen till koncessionssystemet klaras ut. En väsentlig fråga är var koncessionsprövningen tar slut och miljöavgifterna tar vid. Den prövning som görs av koncessionsnämnden är också på sitt sätt dynamisk. Nämnden skall vid prövningen av en anläggning enligt miljöskyddslagen göra en avvägning mellan vad som är ekonomiskt rimligt, tekniskt möjligt och miljömässigt motiverat. Det innebär att nämnden efter hand som kunskapen ökat och nya tekniska lösningar kommit fram kunnat skärpa kraven.

Nackdelen har dock varit att när en anläggning väl är prövad och gränsvärdena fastställda så upphör dynamiken. Den möjlighet till omprövning som finns i miljöskyddslagen används sällan. Men miljöavgifter innebär hela tiden en stimulans för företagen att utveckla och förbättra förbränningen och reningssystemen.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om forskning och utveckling på området långsiktig teknikutveckling,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konkurrens på naturgasmarknaden,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en kraftfull utvecklingsinsats när det gäller biobränslen,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av och metoder för att skapa ökad konkurrens bland kraftproducenterna,

Mot. 1988/89
N403

5. att riksdagen hos regeringen begär att en utredning tillsätts med uppgift att utreda ett system med eloptioner i enlighet med vad som i motionen anförts,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att aktivt använda prisinstrumentet för att påverka utvecklingen på energimarknaden,

7. att riksdagen hos regeringen begär att en utredning tillsätts med uppgift att utreda utformningen av kraftbolagens investeringsfonder i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm den 16 januari 1989

Bengt Westerberg (fp)

Ingemar Eliasson (fp)

Karin Ahrland (fp)

Charlotte Branting (fp)

Sigge Godin (fp)

Anne Wibble (fp)

Hadar Cars (fp)

Kerstin Ekman (fp)

Karl-Göran Biörsmark (fp)

Birgit Friggebo (fp)

Elver Jonsson (fp)

Jan-Erik Wikström (fp)